

זכרון עולם

האשה החשובה ודפית צדקה וחסד

מרת רודה שניצר

ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת זבחים מ"ב-מ"ח ♦ טהרות ז', ה' - ז', ט'

בס"ד, ד' חשון תשפ"ו

גליון מס' 1379

השבוע בגליון

♦ שמונים תירוצים לקושיה אחת

♦ האם קטן יכול להניח תפילין של גדול?

♦ אמירת "לשם יחוד" - הדעות, הצדדים והמנהגים

♦ זהירות מבלבול בכוונת השמות הקדושים

♦ איזה קרבן הקריבו לאחר חורבן בית המקדש

♦ אמירת "איזהו מקומן" לפני התפילה

♦ שימוש בסכין שחיטה רגיל בבית המקדש

♦ שני תפקידיו השונים של "כלי שרת"

♦ מי קידש את סכיני בית המקדש?

דף מו/א מלמד שטעונין גניזה

האם קטן יכול להניח תפילין של גדול?

בסוגייתנו מובאת מחלוקת רבי דוסא וחכמים, אם כהן הדיוט רשאי ללבוש במהלך השנה את בגדי הכהן הגדול שעבד בהם ביום הכיפורים. לדעת רבי דוסא - כשרים הם, ולדעת חכמים, "בגדים שנשתמשה בהם קדושה חמורה, תשתמש בהם קדושה קלה?" (יומא יב/ב).

היו שבקשו ללמוד מגמרא זו, כי ילד שמניח תפילין לפני הכנסו לעול תורה ומצוות, אינו רשאי להניח תפילין של אדם מבוגר, שהרי, אינה דומה מצווה שמקיים קטן בהנחת תפילין, למצווה שמקיים גדול. נמצא, שבהעברת התפילין לרשות הקטן, הן הורדו מקדושה חמורה לקדושה קלה, בדומה להעברת בגדי כהונה מכהן גדול לכהן הדיוט.

לא לחינם, מוסיפים האוחזים בדעה זו, נקטה הגמרא (ערכין ב/ב, סוכה מה/א) בלשון: "קטן... אביו לוקח לו תפילין", "לוקח" בדווקא, משום שאין הוא רשאי למסור לו תפילין שהשתמש בהן יהודי בן מצוות (וראה תוס' בערכין שם ובהגהות ר"ש טיבש שם בסוף הגמרא).

הגר"מ שטרנבוך שליט"א, דוחה חידוש מפתיע זה בספרו "הלכות הגר"א ומנהגיו" (עמ' ע"ח). לדעתו, רק בשימוש של **לבישה**, כגון, בבגדי כהונה, יש להקפיד שלא יירדו מקדושה חמורה לקדושה קלה, משום ששמו של הבגד הופך מ"מלבוש כהן גדול" ל"מלבוש כהן הדיוט". אולם, תפילין אינן מלבוש - חפץ של מצווה הם, וממילא, כינויין אינו תלוי בשימוש בהן, כשם שלא יעלה על הדעת שקטן לא יענע לולב שנענעו גדול, מחשש שהוא מוריד מחשיבותו של הלולב, שהרי על ידי שהגדול נענעו הוא לא הפך ל"לולב של גדול", וכן הדבר בתפילין (ראה גם "תפילין במדרשי חז"ל ובמשנת חכמי הדורות" עמודים ש"ב-ג).

אכן, לגבי חוטי הציצית, המתירים את הבגד ללבישה, פסק ה"משנה ברורה" (סימן ט"ו ס"ק א' בשם ה"אוצות החיים", שאין להעבירם מטלית של גדול לטלית של קטן, החייב במצווה מדרבנן

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

כמה פעמים חזר המהרש"ם על הספר "דרכי משה"?

בשבוע זה חל יום פטירתו של יוזם ומחולל "הדף היומי", הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל. בימים אלו, שומה עלינו להתחזק בדרכו בלימוד ה"דף היומי" וללמוד מדבריו מהי הדרך בה יבחר האדם להגיע לדרגה רוחנית נאותה ולידיעת התורה אחד הדברים שרבי מאיר שפירא זצ"ל טרח להנחיל לתלמידיו, היה ההכרה בחשיבות הרבה ובצורך לחזור על הלימוד ולחרוט אותו על לוח הלב בצורה ובאופן שלא ישכחוהו. לעיתים אף היה נוהג לספר מעשה נפלא שהוא עצמו נוכח בו, ממנו ניתן להיווכח, כי גדולי ישראל התייחסו בחשיבות רבה לחזרה על הלימוד, וסברו כי לעולם חשוב עד מאד לחזור על מה שנלמד כבר.

כך היה מעשה: היה זה בשנת תרע"א. הגאון הצדיק רבי שלום מרדכי שברון זצ"ל, ה"מהרש"ם מברז'אן" נפל אל מיטת חליו ממנו לא קם. קהילות ישראל הקרובות

דבר העורך

לעילוי נשמת ראש ישיבת חכמי לובלין והוגה ומחולל הדף היומי

מרן הגאון רבי **מאיר שפירא מלובלין** זצוק"ל

נלב"ע ז' בחשון תרצ"ד

תנצב"ה

זעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל

נלב"ע ז' בחשון תשל"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו

פנחס צבי יוסף מרדכי קוט שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל

ב"ר אליהו רפאל ז"ל

נלב"ע ט' בחשון תש"ס

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו

הר"ר **יזהר ליכטנשטיין** ומש' שיחי - רעננה

זעילוי נשמת

הר"ר **דוד מונדרר** ז"ל

ב"ר יחזקאל ז"ל

נלב"ע ג' בחשון תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **יענטא פערל מונדרר** ע"ה בת אברהם ז"ל

נלב"ע ח' חשון תשע"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת



בלבד. שכן, בעוד שהלולב אינו נוטל חלק פעיל במצוות נטילת לולב, הרי חוטי הציצית מכשירים את הבגד, והעברתם בלגדו של קטן היא הפחתה מייעודם הקודם.

דף מו/ב

אמירת "לשם יחוד" - הדעות, הצדדים והמנהגים

בסידורים רבים מופיעה התפילה "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל", לפני לבישת ציצית, הנחת תפילין, אמירת ברוך שאמר, ספירת העומר וכדומה. מקור אמירה זו מסידורי המקובלים, וכעדותו של רבי אלעזר פלקס זצ"ל [תלמידו המובהק של ה"נודע ביהודה" וממלא מקומו ברבנות], בספרו "תשובה מאהבה" (שו"ת ח"א סימן צ'), נתחדשה בשנת ה' ש' בערך. פולמוס תקיף התנהל בתקופתם, על אמירת "לשם יחוד". בעל ה"חוות יאיר" זצ"ל (שו"ת סימן ר"י), אשר נשאל לפרש אמירה זו, עונה בענווה כי אינו מבינה. אולם, עם התפשטות תנועת החסידות, שאימצה רבים מיסודות הקבלה הלכה למעשה, נפוצה יותר אמירת "לשם יחוד". בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל (שו"ת מהדו"ק י"ד סימן צ"ג וע"ע מהדו"ת א"ח סימן ק"י), יצא חוצץ בביטויים חריפים נגד אמירת "לשם יחוד", על רקע תקופת שבתי צבי שר"י, בה גדרו מלעסוק בקבלה ("סוכת שלום" כלל ב'), ובין טענותיו הוא מונה את סוגיית "סתמא לשמה", כלהלן.

למדנו, כי "סתמא לשמה". היינו: השוחט קרבן עולה, ובעת השחיטה לא אמר "לשם עולה", אלא שתק, "סתמא", לא פגם את הקרבן. שכן, ברור מאלינו כי הקרבן מוקרב לשם ייעודו, אף אם לא נאמר כן במפורש. ולא זו בלבד, אלא שמבואר בגמרא, כי בית דין אף תקנו שהכהן לא יאמר מאומה, מתוך חשש שמא יתבלבל בדיבורו ויפגום את הקרבן, אלא ישחוט ותו לא. מעתה, הוא כותב, "קל וחומר בכוונת התפלה והמצוות, שיש בהם כמה עיקולי ופשוטי וכמה חשש קיצוץ בנטיעות כאשר ראינו כל זה במופת פשיטא שיש לבטל שלא יכין כלל ודי שעושה המצוה לשם מצוה".

דבריו חוללו סערה עצומה וויכוח, לאו דוקא בין חסידים ומתנגדים, אלא גם בין חסידים וחסידים, מתנגדים ומתנגדים. בין ההשגות, מפורסמת תשובתו של הגה"ק רבי חיים מטשרנוביץ זצ"ל, בעל ה"באר מים חיים" (בסוף ספר "שער התפילה"), אשר תמה על ההשוואה בין מצוות לקדשים. קדשים, "סתמא לשמה", מפני שכבר הוקדשו, מה שאין כן בעשיית מצוות, מניין כי "סתמא" לשמה [אין הן דומות אלא לגט אשה].

זהירות מבלבול בכוונת השמות הקדושים: אף אודות חששותיו של ה"נודע ביהודה" מפני החלפה בטעות בין הכוונות של המצוות, העירו רבים מדברי בעלי התוספות (ב/ב ד"ה "אתנו"), המבארים, כי בקרבנות בלבד יש חשש בלבול מאחר שהכהן עלול לטעות שהעולה שלפניו, שלמים הוא. אך במצוות, כיצד ניתן להתבלבל? אולם, יש המבארים, כי חששותיו של ה"נודע ביהודה" התייחסו לאותם כוונות טמירות וייחודי שמות, שעלולים להתבלבל בהם בקלות ולהחליף ביניהם, כפי שאכן משתמע מלשונו (שו"ת "חסד לאברהם", שו"ת "ערוגת הבושם" א"ח סימן ט"ז אות א', ומובאים בספר "הכנה למצוה על ידי דיבור").

כיום, מנהג רוב קהילות החסידים לומר "לשם יחוד" לפני כל מצווה. מאידך, בסידורו של בעל ה"תניא" זצ"ל, לא מובא "לשם יחוד", כי אם לפני תפילת "ברוך שאמר". אחד הטעמים שנמסרו לכך הוא, כי לדעתו בברכת המצוות כלול כל מה שנאמר ב"לשם יחוד". אולם, מאחר שאין ברכה על התפילה, הוצרך בעל התניא להקדים "לשם יחוד" לברוך שאמר ("הכנה למצוה" שם סימן י'). מקובל, כי האדמו"ר מוהר"א מבעלזא זצ"ל דילג על "לשם יחוד" באחד מימי ספירת העומר, ויש שטענו כי היה זה בי"ז אייר, יום פטירת ה"נודע ביהודה" (שם עמ' קי"ז). גם פוסקים שלא נימנו על תנועת החסידות מצינים את אמירת "לשם יחוד", כגון, ה"חכמת אדם" (כלל קנ"א סעיף י"ב), בהקדמת "אור השנים" לבעל "הפרדס", ובעל ה"קצות החושן" בהקדמה לספרו "שב שמעתא" כתב כי "ראוי לכל איש קודם כל מעשה טוב וכל לימוד לכוון לשם יחוד וכו' ובשם כל ישראל ולקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך". גם המלבי"ם ("אוצרות החיים" סימן כ"ח ס"ק כ"ט) כותב: "וכבר נהגו כל יראי ה' חסידים ואנשי מעשה לאמרו".

לעומת זאת, ברוב קהילות מתפללי נוסח אשכנז, פשט המנהג שלא לומר "לשם יחוד", על פי דברי הגאון מוילנא זצ"ל ב"מעשה רב" (ס"ט), כי אין לומר מאומה לפני ספירת העומר ולאחריה, לבד מ"ה"ר שיבנה ביהמ"ק" וכו'.

דף מו/ב לשם ריח לשם ניחוח

איזה קרבן הקריבו לאחר חורבן בית המקדש

לאחר שחרב בית המקדש, בטלה מצוות הקרבת הקרבנות. כך אנו למדים מדברי ראשונים רבים, ביניהם ה"כוזרי" הכותב (מאמר ג' אות נ"ז): "אמר החבר, אם היינו היום מצווים להקריב קרבנות ההיינו יודעים איך נשחטם, ולא יזה צד, וקבול דמו והפשטו ונתוחו, ולכמה נתחים ינתח, ואיך יקרב ואיך יזרק הדם ומנחתו ונסכו, והשיר הראוי לומר עליו...". כפי הנראה, קביעה זו, שפקעה מצוות הקרבת הקרבנות, מוסכמת על רבותינו הראשונים, אם כי קיים נידון אם הקרבנות אף נאסרה, או שמא פקעה חובת הקרבנות בלבד (ראה בהרחבה בשו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"ב סימן מ"ז).

והרחקות, שבגליציא ומחוצה לה, עצרו את נשימתן ועקבו בחרדה אחרי מצבו של גדול הדור, שעל פי הידיעות שנשמעו מאנשי ביתו, נחלש מיום ליום.

ישן שעות שהכרתו של הצדיק מעורפלת עליו, ודומה הוא כמי שקרוב יותר לעולמות העליונים ונפשו כמה להינתק מחומריות העולם הזה ולשוב אל כור מחצבתה, אל הזר והטהור השמימיים. או אז, היו המוני בית ישראל שופכים את ליבם כמים ונושאים את תחנוניהם ביתר שאת ונראה שהדמעות הרבות מתקבלות לפני שוכן מרומים. כך התהפך לו הגלגל ומצבו הבריאותי של המהרש"ם נע ונד בין שמים לארץ כאניה המיטלטלת בים הגדול.

היה זה ימים ספורים בטרם ניצחו אראלים את המצוקים. מהרש"ם שכב במיטתו ובחדר סמוך התכנסו סביב שולחן אחד כמה מגדולי הדור שהגיעו לביתו כדי לבקרו ולהעתיך תפילות שלולמו. הנוכחים שחו בינם לבין עצמם כי יש להרבות בתפילה ותורה לזכות מורנו, ולאחר שקראו בהתרגשות רבה פרקי תהלים, נתיישבו אל השולחן. אחד מהם העלה על הפרק שאלה הלכתי הקשורה "שולחן ערוך" חלק "יורה דעה" וגדולי הדור החלו במשא ומתן הלכתי רחב ומסועף כשזכות לימוד התורה הקדושה מוקדשת להחלמתו של הגאון הנאבק עם מחלתו בחדר הסמוך.

מששקעו גאוני ישראל במלחמתה של תורה, החלו מתדיינים זה עם זה. האחד טוען מדברי רש"י, רעהו משיבו בהוכחה מדברי הר"ן וקולות הלימוד התפשטו ויצאו את גבולות החדר והלכו ובאו להם בכל הבית ואף מחוצה לו.

בה בשעה, אין הכל זוכים להכנס אל חדרו של המהרש"ם, למעט נכדו החורג, [סבתו של רבי מאיר שפירא נישאה למהרש"ם בזיווג שני] הגאון רבי מאיר שפירא, הוא הנכנס והיוצא לשמש ולסעדו. והנה בעיצומו של הייחוד בין גאוני הדור, נכנס רבי מאיר שפירא אל חדר סבו והבחי כי שפתיו של החולה רוחשות דבר מה. רבי מאיר שפירא רכן בחרדת קודש אל המיטה והטה את אזניו כאומר: מוכן ומזומן אני לשמוע את אשר בפי הסבא. המהרש"ם התחזק ושאל: על מה מדברים שם? ובעניו צידד אל החדר הסמוך ממנו בקעו קולות רמים. על אף שהמהרש"ם לא היה באותה עת במלוא הכרתו, התיישב רבי מאיר שפירא בסמוך לסבו הגדול והרצה בפניו את עיקרי הדיון ההלכתי רחב ההיקף. לתדהמתו, נשמע הגאון המיוסר אומר: לך אמור להם שיעיינו בספר "דרכי משה" חלק א"ח סימן פלוני, שם ימצאו את מבוקשם. רבי מאיר שפירא לא ייחס חשיבות רבה לדברים, ומפאת כבוד סבו הגדול, לא מסר ליושבי החדר את דבריו, שכן סבור היה כי הגאון החולה מתכוון בדבריו להלכה אחרת לחלוטין. את הנחתו חיזקה העובדה כי הנושא ההלכתי שבו דנו גדולי הדור היה שייך לחלק "יורה דעה" ואילו סבו ציין בפניו מראה מקום מחלק "אורח חיים".

הזמן חלף, רבי מאיר שפירא חילק את זמנו לסירוגין בין שני החדרים ובינתיים המשיכו גאוני הדור להוסיף ולהכביר בסברות וראויות כשהם משתמשים בידיעותיהם העצומות בכל מכמני הש"ס, והיו המסובים סביב השולחן נראים כדבוקים בלהבת אש התורה.

שוב נכנס רבי מאיר שפירא אל חדרו של הסב, ושוב ראה את סבו מתאמץ לומר דבר כלשהו. הוא הרכין את ראשו בשנית ולמריבה הפליאה הגאון הישיש שנראה היה כמי שמחשבותיו אינן מצויות עמו, שאל: האם הראת להם נכדי היקר את שביקשתיך?

משנענה בשלילה, אמר המהרש"ם לנכדו: מדוע אינך קשוב לבקשתי, אנא, גש אל ארון הספרים, הוצא את הספר "דרכי משה" פתח אותו בסיומן פלוני, והראה לנוכחים את הדברים הכתובים שם הנסובים ממש על הנושא בו הם דנים שעה ארוכה **בפעם** הזו לא יכל רבי מאיר שפירא לסרב לבקשתו המפורשת של סבו הנערץ ואכן הציג בפני החבורה את הספר ופתחו במקום בו הורה לו סבו.

הנוכחים התלכדו ובאו להם סביב רבי מאיר שפירא שעמד והחזיק בידו את הספר הפתוח, ודממה השתררה בחדר. גאוני הדור חככו בראשם, מללו בזקנם, ברגע אחד בא הדיון אל קיצו. כל דבריהם כתובים היו באותו ספר, סדורים ומנוחים בגאונות רבה כממתנים לאותו רגע נשגב.

רבי מאיר שפירא שב בשנית אל חדר סבו כשפניו אומרות השתאות, ובעודו חובק את הספר בחיקו אמר לסבו האהוב: אכן, בדיוק באותו מקום מצאנו תשובה לדיון שליבנו גדולי הדור היושבים בחדר הסמוך. המהרש"ם הבחין כי פליאה רבתי מצטיינת על פניו של נכדו, התמה למראה הבקיות המפליגה שנגלתה לעיניו, בקיאות וידע שהוכיחו את עצמם גם בשעת דעיכת הגוף השברירי העומד להיפרד לנצח מן הנשמה הגדולה ששכנה בו.

אם חשב רבי מאיר שפירא שראה דיו לאותו יום, באה בקשתו הנוספת של סבו ופרסה בפניו עולם מופלא, עולם גדול ועצום שנבנה נדבך אחר נדבך בעמל עצום ובשקידה שאין לתארה.

נא הוצא את הספר מחיקו ופתח אותו. לחש הסב הדגול. רבי מאיר שפירא פתח את הספר והמתין למוצא פיו של סבו. דפדף עוד ציווה הסב, ורבי מאיר שפירא הוסיף והפך באצבעותיו את דפי הספר. עוד, עוד, נכדי היקר, דפדף עוד. אצבעותיו של רבי מאיר שפירא כבר עמדו לסיים את מלאכת הדפדוף והוא הסביר לסבו כי דפי הספר כבר נגמרו וכבר לא נותרו דפים לדפדף בהם. אך הסב בשלו: אם הגעת אל סוף הספר, הסתכל בבקשה בכתוב בכריכתו. או אז הפך רבי מאיר שפירא את הדף האחרון ועל כריכת הספר נגלתה בפניו תגלית מרעיש: "על ספר זה חזרתי כמה מאות פעמים". משפט זה היה כתוב בכתב ידו המוכר של סבו, על כריכת הספר.

רבי מאיר שפירא תלה את מבטו במהרש"ם שנשא עינים רחמיאיות אל נכדו החביב ואמר לו: וכי חושב אתה שספר שחוזרים עליו מאות פעמים, שוכחים בשל טשטוש?

אחר סיפור זה היה מסיים המהרש"ם שפירא: סבי המהרש"ם היה בעל כשרון עצום ולמרות זאת לא הפסיק לחזור כל ימיו.

ברוך ה' בימים אלו הולכים יהודים רבים בדרכו של המהרש"ם שפירא בשני הדברים, גם לומדים את ה"דף היומי" וגם בו זמנית משתדלים לשמוע פעם נוספת את ה"דף היומי" ובכך לחזור על תלמודם. **יהי** רצון שהגאון רבי מאיר שפירא מלובלין יהיה לנו ולכל בית ישראל למליץ יושר, אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מה/א הלכתא למשיחא

החיבור נגנז

מספרים, כי הגאון הגדול בעל ה"תבואות שור" זצ"ל חיבר חיבור נוסף - כדמות חיבורו "תבואות שור" - שעניינו כל דיני בית המקדש וקרבנותיו, על כל פרטיו ודקדוקיו. **קודם** מותו, כך ממשיכים לספר, ציווה להניח את חיבורו בקברו כדי להעלימו מהעולם. יודעי דבר אומרים, כי ככל הנראה עשה כן, משום ששיער כי לעתיד לבוא לא יהא צורך בספרו, שהרי הכל יתגלה על ידי נביא ("ויעש אברהם").

דף מ/ב לשם ששה דברים הזבח נזבח

משנה נגד מחשבות זרות

כותב בעל ה"מנחת אלעזר" זצ"ל ממונקשט: "ראיתי בספר, כי מסוגל ללמוד ולומר המשנה הזאת בכל יום, ומועיל נגד מחשבות זרות בעת התפילה וכיוצא". (קונטרס "על הצדיקים", נספח לסדר הדורות).

לפי אחת המסורות, במשך חמישים וארבע שנים, עד אשר ירושלים נחרשה על ידי טורנוסרופוס ונחרבה ביתר, נותר מזבח הקרבנות על כנו, ורבן גמליאל, שחי בתקופה שלאחר החורבן, עיבר את השנה בשביל קרבן הפסח (סנהדרין יא/ב, עיין מהר"ץ חיות שם וב"מרגליות הים"). קרבן הפסח דווקא, כך מקובל, הוא זה שהוקרב בתקופה זו, ולדעת הנצי"ב ("העמק דבר" דברים טז/ג), טעם הדבר נעוץ במשנתנו, בה נאמר, כי "לשם ששה דברים הזבח נזבח... **לשם ריח ולשם ניחוח**", היינו: לשם עשיית נחת רוח לקב"ה על ידי מילוי רצונו בהקרבת הקרבן. והנה, בכל הקרבנות, למעט בקרבן הפסח, נאמר הביטוי "לריח ניחוח", ומאחר שקללות פרשת בחוקותי נושאות בחובן את הקללה "ולא אריח בריח ניחוחכם", היינו: כי בעת חרון אף ה', הוא לא יריח את ריח הניחוח, לפיכך, לא הקריבו את שאר הקרבנות שיש להקריבם לשם ריח ניחוח, כי אם את קרבן הפסח שאין עיקרו לשם ריח ניחוח (ראה עוד "חזון איש" מנחות סימן ל' ס"ק ה') [לדעת הנצי"ב, זו עילה לאיסור הקרבת קרבנות. משום שאסור להקריב באופן שאין אפשרות לקיים את כל מרכיבי הקרבן, אף שהם לכתחילה בלבד, "עמק ברכה" עמ' ע"ז].

הנצי"ב מוסיף וכותב (הרחב דבר ויקרא שם), כי קללה זו, שה"חזון איש" זצ"ל (שם), מגדירה כ"גזירת הגלות", אינה מותנית בחורבן הבית, אלא באי אפשרות בנייתו. לדבריו, אם תהיה "הערה [משוון] "התערות" מן השמים ורשות מאומות העולם", לבנות את בית המקדש, מיד בטלה קללת "לא אריח בריח ניחוחכם" וניתן יהיה להקריב קרבנות. זאת, מאחר שקללה זו מותנית בתחילת הפסוק "והשימותי את מקדשיכם, ולא אריח וכו'". עם ההכנות לבנייה, אין המקום נחשב שומם, והקללה נגוזה.

דף מז/א אמר ר"א בר"י שמעתי שהבעלים מפגלין

שמונים תירוצים לקושיה אחת

בגמרתנו נאמר: "א"ר אלעזר ברבי יוסי שמעתי שהבעלים מפגלין". לדעתו, לא רק הכהן יכול לפסול את הקרבן על ידי מחשבת פיגול [שהקרבן יאכל חוץ למקומו או חוץ לזמנו], אלא, גם הבעלים יכול לפגל את הקרבן על ידי מחשבת פיגול.

שאלה שיצאה מבית מדרשו של רבי חיים ברלין זצ"ל, בנו של הנצי"ב, התגלגלה בהיכלות התורה שבכל מרכזי היהדות. הגאון רבי חזקיה מדיני זצ"ל, בעל ה"שדי חמד", ריכז בספרו את התשובות לשאלה זו מתלמידי חכמים מופלגים מטבריה, וילנא, גרמניה ועוד. קושיה זו, אף זיכתה את עולם התורה בספר "גבורות שמונים", אשר כדברי מחברו הנודע, הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל [מחבר "בית האוצר", "אתון דאורייתא" ועוד], "ישא מדברותיו ביישוב קושיה אחת ויתרץ הקושיה ההיא בשמונים פנים". מקובל מפי תלמידיו, כי היו בידו תשובות רבות נוספות, אלא שדי היה לו בהדפסת שמונים מהם על מנת להעניק לספרו את שמו הייחודי...

השאלה: אם אכן בעלים מפגלים, לא ניתן לבדוק סוטה בבית המקדש! שהרי, טרם השקייתה במים המאזרים, על הכהן להקריב את "מנחת הסוטה" (סוטה כג/א ד"ה "כל"), שהיא מנחה המובאת על ידי הסוטה. והנה, הסוטה אשר בוודאי תחפץ להנצל מ"וצבתה בטנה ונפלה ירכה", תפגל את המנחה, וללא הקרבת המנחה המים אינם בודקים את הסוטה!!! (סוטה כ/ב). קושיה זו, סיים הגר"ח ברלין זצ"ל, אינה אלא לשיטת הרמב"ם שמחשבת פיגול היא גם במחשבה, אך לשיטת רש"י שמחשבת פיגול היא על ידי דיבור בלבד, ניתן לשמור על הסוטה לבל תוציא מילה מפיה.

ניתן להוציאה מן העזרה: התשובה החמישית מתוך שמונים התשובות לשאלה זו, מתבססת על בעלי התוספות (לעיל כט/א ד"ה "למקום"), המחזשים, כי מחשבת פיגול פוסלת **בעזרה** בלבד. ניתן אם כן, להוציא את הסוטה מן העזרה בעת עבודת המנחה...

לאלצה לומר ההיפך: בתשובה שלוש ושבע מייעץ הכותב, לאלצה לומר בפה מלא כי המנחה תאכל בזמנה ובמקומה. מעתה, גם אם תהרהר נואשות "פיגול" "פיגול", לא תפסול מאומה (עפ"י פסחים סג/א).

הכהן יבטל את מחשבתו: בתשובה שמונה עשרה אנו מוצאים רעיון המבוסס על הוכחה יפה מרש"י בסוגייתנו (ד"ה "שמעתי"), כי בכח הבעלים לפגל רק אם הכהן שתק. אולם, אם הכהן מפרש את כוונותיו הטהורות, אין הבעלים מפגל.

פיגול - בשלמים ובתודה בלבד: ר' זאב יצחק הלוי דינער מגרמניה תירץ, כי הבעלים אינם מפגלים, כי אם בקרבן תודה ובקרבן שלמים שהם אוכלים מבושרם. אך לא בקרבן חטאת, אשם או מנחה שאין להם בו כל חלק [ועיין שם תשובה ד].

דף מז/א איזהו מקומן

אמירת "איזהו מקומן" לפני התפילה

מנהג ישראל, זה שנים רבות מאד, לומר מידי בוקר קודם התפילה את פרקנו, פרק "איזהו מקומן של זבחים". הטור (או"ח סימן נ) מטעים זאת בהלכה שיש ללמוד בכל יום מקרא, משנה ותלמוד (קידושין ל/א). לפיכך, אומרים את פרשת התמיד ואת פסוקי הקרבנות - מקרא, את משנת "איזהו מקומן" - משנה, ואת ברייתא דר' ישמעאל, י"ג מידות - תלמוד. מבין תקכ"ד פרקי המשנה נבחר פרקנו דווקא, מפני שהגמרא (מנחות ק"א) משבחת את העוסק בהלכות עבודת הקרבנות (עיין פרישה שם ס"ק ב' וס"ק ד'). טעם אחר לבחירת פרק "איזהו מקומן" דווקא, מביא ה"בית יוסף" (שם) בשם הרא"ה, "לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת והיא משנה ברורה למשה מסיני". כלומר, בפרק זה אין אף לא מחלוקת אחת, ומכאן, שהוא נמסר למשה מסיני בלשון זה ובנוסח זה ("פנינים משולחן הגר"א" סוף שמות, וכ"כ



דף מז/א זבחים

זבח מהו?

במשנתנו נאמר "איזהו מקומן של זבחים", היינו, כל הזבחים. כותב רבי אברהם אבן עזרא בפירושו לתורה (שמות כ/כ): "ראיתי אפיקורס אחד ישתחו עצמותיו, שטען על החכמים, בעבור שאמרו איזהו מקומן של זבחים (זבחים מז/א). כי אמר, כי לא מצא בכל התורה זביחה, כי אם שלמים, כמו עולה וזבחים. כי עולה הוא דבר בפני עצמו, והזבחים שלמים, כמו ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים (שמות כד/ה). וככה בכל מקום. והראיתי לו, כי לא דבר נכונה. כי כתוב וזבחת עליו את עלתך ואת שלמך. אז הודה על חטאתו, שטען על אנשים נכבדים מכל הדורות הבאים אחריהם."

דף מז/ב שני כהנים מקבלין את דמו

שלשלת - למה?

בפרשת צו, מתוארת שחיטת פר החטאת, איל העולה, ואיל המילואים. על המילה 'וישחט', המתייחסת לשחיטת איל המילואים, יש טעם שלשלת, שניגונו המסולסל ידוע ומוכר. הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, כותב בספרו "טעמא דקרא" (שם), כי בספרים נאמר, שטעם זה בא להורות על אריכות והתמשכות של הפעולה המתוארת במילה המוטעמת [הראיה הברורה, היא המילה "ויתנהמה" שנאמרה בלשון בראשית יט/טז והמוטעמת בשלשלת]. מאחר שמלבד זריקת דמו של האיל, גם נתנו ממנו על תנוך אוזן ובוהן אהרן ובניו, לפיכך השתהו בשחיטתו עד אשר יצא דם שיספיק לכל אלו...

הנ"ב ב"דורש לציון" דרוש י"א). יש המוכיחים גם מנוסח המשניות שבפרק זה על עתיקותו, שנאמר: "ונאכלים לפנינו מן הקלעים". בבית המקדש לא היו קלעים, כי אם במשכן. הרי שלא התנאים ניסחו משנה זו, ומקורה עוד מתקופת דור המדבר (ראה סידור "אוצר התפילות", דף פ"א בהערה, ו"תפארת ישראל" בפרקנו אות כ"ב). ב"עטרת זקנים" על ה"שולחן ערוך" (שם) כותב, כי מניין תיבותיו של פרק זה הוא שד"מ, וכאשר נוסף עוד אחד כנגד הקריאה, יעלה המניין ל"משה", רמז לכך שפרק זה ניתן למשה בסיני ככתבו וכלשונו.

האמנם כן? תמהו רבים, אין כל מחלוקת בפרק איזהו מקומן? הנה, בגמרתנו מבואר, כי הנאמר במשנה שקרבן פסח אינו נאכל עד חצות, אינו אלא לדעת רבי אלעזר בן עזריה, ולא לדעת רבי עקיבא! (עיין "פרי מגדים" שם ב"אשל אברהם" וע"ע "ישועות יעקב" ס"ק א').

אכן, מדברי תלמידו הגדול של הרא"ה, הלא הוא הריטב"א, עולה (ע"ז יט/ב), כי אין כוונת הרא"ה שפרק זה נמסר למשה בסיני ככתבו וכלשונו לפנינו, אלא "אחר שנשנה כל הפרק כולו בלא מחלוקת כלל, הוא ראוי לשנות יותר משאר פרקים". הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל, העוסק בהרחבה בנושא זה (שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ט סימן ה'), מביא מנגד את טעמו של ה"אורחות חיים" (דיני מאה ברכות אות ט"ז), כי פרק זה כולל בקרבו את סוד הקרבנות כולם, וב"יסוד ושו"ר העבודה" נאמר: "יעיין אדם בכתבי האר"י ז"ל ויראה גודל מעלתו, שכל משנה ומשנה של פרק זה הוא תקון בפני עצמו בעולמות העליונים" (ראה "ציץ אליעזר" שם).

דף מז/א קדשי קדשים שחיטתו בצפון

שימוש בסכין שחיטה רגיל בבית המקדש

אנו יודעים, כי כל העבודות שבבית המקדש, נעשו בכלי שרת בלבד, היינו: בכלים קדושים שיועדו למטרה זו. והנה, רבי אפרים, מבעלי התוספות, קובע (תוס' ד"ה "איזהו מקומן"), כי ניתן לשחוט את הקרבנות בסכין ביתי, אין צורך בסכין קדוש! זאת, הוא מוכיח מן המשנה האומרת "קדשי קדשים שחיטתו בצפון... וקיבול דמן בכלי שרת בצפון". מכך שהמשנה הזכירה את "כלי השרת" ביחס לקבלת הדם בלבד ולא לגבי שחיטה, מוכח, כי אין צורך לשחוט בסכין שהוא כלי שרת.

הכיצד? שחיטת הקרבן בסכין שאינו כלי שרת???

האמת היא, כי אל לנו לתמוה כל כך. הן למדנו (לעיל, יד/ב), כי "שחיטה לאו עבודה היא"! היינו: שחיטת הקרבן אינה "עבודה" מעבודות המקדש, היא ראייה, ששחיטה כשרה בזר. ממילא, ברור, איפוא, כי אין צורך בסכין שהיא כלי שרת. אולם, הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ("אבן האזל" קדשים הל' מעשה הקרבנות פ"ד הל' ז'), מפנה את תשומת לבנו לפעולה נוספת שנעשתה בקרבנות בבית המקדש, אף היא אינה "עבודה", אף היא כשרה בזר, ומכל מקום היה צורך לעשותה בכלי שרת - ה"מנחה". החומרים מהם נעשתה ה"מנחה", קמח, שמן וכו', הובאו על ידי הבעלים לבית המקדש, והונחו בתוך כלי שרת. הנחתם בכלי השרת, ממנו קמץ הכהן את ידו והקטיר את הקומץ על המזבח, אינה "עבודה", ולפיכך, הבעלים רשאי בעצמו להניח את הקמח ואת השמן בכלי, אך עליו להניחו בכלי שרת דווקא! הרי לנו פעולה בקרבן, שאינה עבודה, כשרה היא בזר, ומכל מקום יש לעשותה בכלי שרת. יש להבין, במה שונה פעולת השחיטה, שאין צורך לעשותה בכלי שרת?

שני תפקידיו השונים של "כלי שרת": הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל מבאר זאת באופן הבא. לכלי שרת שני תפקידים. א. לקדש את תכולתו, וכגון, מנחה וקטורת, שאין קדושות בקדושת הגוף, עד להכנסתן לכלי שרת [עד הכנסתן ניתן לפדותן מעיקר הדין]. ב. לבצע את עבודת המקדש בכלים קדושים. כאשר נתבונן ב"שחיטה", נוכח, כי לא זה ולא זה שייכים בה. כלומר, אין צורך לקדש את הקרבן על ידי סכין קדוש, שהרי הוא קדוש מאז הוקדש לקרבן על ידי בעליו. כמו כן, השחיטה אינה נחשבת לעבודה מעבודות המקדש. אין, איפוא, כל עילה לפסול קרבן שנשחט בסכין חולין. לעומת זאת, את המנחה יש להניח בכלי שרת, כדי לקדשה.

מי קידש את סכיני בית המקדש? יוצא, אם כן, הקשה לו הגאון רבי שלמה זלמן אויערברך זצ"ל, כי בבית המקדש לא היו סכינים קדושים! שהרי, כלל מפורסם הוא בכלי שרת, ש"עבודתן מחנכת" (יומא יב/ב ועוד). כלומר, כלי המקדש מתקדשים על ידי שכהן עובד עם הכלי במקדש מתוך מטרה לקדשו. כיצד, אם כן, כתב הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פ"ד הל' ה'), שלכתחילה יש לשחוט בסכין קדוש, הלא אין כאלו סכינים, אי אפשר לייצר אותם! שהרי פעולת השחיטה אינה עבודה, והשוחט עם סכין חולין, לעולם אינו יכול לקדש את הסכין.

הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל השיב לו, כי חלילה לנתק את שחיטת הקרבן באופן מוחלט מעבודות הקרבן, שהרי השחיטה מהווה את תחילת העבודות בקרבן, וממילא, ודאי שאם שוחטים את הקרבן בסכין ומכוונים לקדשו על ידי כך, מועיל הדבר. אלא, שכשרות הקרבן אינה מותנית בשחיטה בכלי שרת (שם עמ' קכ"ו עיין שם).

יש לציין, כי שאר בעלי התוספות חולקים וסוברים כי יש לשחוט בכלי שרת בלבד [וע"ע רמב"ן וריטב"א חולין ג/א ובס' המפתח על הרמב"ם שם].



גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובדאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מגדולי קנייבסקי זצוק"ל
מגדולי ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינוך התקשר עכשיו: 3764

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר** ע"ה
(לבית שפרד) ב"ר נפתלי דב ז"ל
נלב"ע ז' בחשוון תשמ"ז תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת האשה הצדקנית המחנכת

מרת **טשרנא טורק** ע"ה
ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת
הרב משה טורק זצ"ל נלב"ע ז' בחשוון תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

